

مدیریت

انتخاب و کاشت ارقام پسته

مؤلف

مهندس عبدالحمید شرافتی

عضوهیات علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی خراسان رضوی

(ایستگاه تحقیقات پسته فیض آباد)

مدرس دانشگاه و کارشناس رسمی دادگستری

انتشارات آموزش و ترویج کشاورزی

۱۳۹۱

سرشناسه	:	شرافتی، عبدالحمید، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور	:	مدیریت شناخت و کاشت ارقام پسته / مولف عبدالحمید شرافتی.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات آموزش و ترویج کشاورزی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	:	۱۴۰ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	:	978-600-6362-28-1
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه، ص: ۱۱۴.
موضوع	:	پسته -- ایران -- کشت و اصلاح
ردیف پندگی کنگره	:	SB / ۴۰۱ / پ ۱۳۹۱۵ / ۴ش
رشد پندگی دیویی	:	۵۷۴-۹۵۵/۶۴۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۰۵۵۱۰۰

نام کتاب: مدیریت انتخاب و کاشت ارقام پسته

تألیف: مهندس عبدالحمید شرافتی

ویراستار ادبی: دکتر حامد خاتمی پور

ناشر: انتشارات آموزش و ترویج کشاورزی

نوبت چاپ: اول

شابک: 978-600-6362-28-1

سال چاپ: ۱۳۹۱

چاپ: فرشیوه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

تیراژ: ۱۰۰۰

مرکز چاپ و نشر: انتشارات آموزش و ترویج کشاورزی خیابان انقلاب - سین خ ۱۲ فروردین و خ فخر رازی -

پاساژ ظروفچی طبقه سوم - واحد ۱۱

همراه: ۰۹۱۲۷۳۷۰۶۳۱ تلفن: ۶۶۹۶۳۱۲۶ فاکس: ۶۶۴۰۳۴۵۲

Email: eatk_ir@yahoo.com

www.eatk.ir

حق چاپ برای انتشارات آموزش و ترویج کشاورزی محفوظ است

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۲	مقدمه
	فصل اول: سطح زیر کشت و پراکندگی ارقام پسته
۶	سطح زیر کشت و پراکندگی ارقام پسته
۱۲	مکلسیون‌های ارقام پسته
	فصل دوم: اهمیت اقتصادی ارقام پسته
۱۱	تولید اقتصادی
۱۲	عملکرد ارقام پسته
۱۳	ارزش ریالی (قیمت) در ارقام پسته
۱۴	مقایسه درآمد یک هکتار باغ پسته در ارقام مختلف
	فصل سوم: ارقام ناسازگار و اصلاح آنها
۱۷	مشخصات ارقام ناسازگار
۱۹	اصلاح ارقام ناسازگار
۲۱	در اصلاح ارقام ناسازگار از چه نوع پیوندی باید استفاده شود؟
۲۲	توجیه اقتصادی جایگزینی ارقام
	فصل چهارم: شرایط آب و هوایی تأثیرگذار در انتخاب ارقام پسته
۲۶	مهمترین پارامترهای اقلیمی
۲۹	گرمای زودرس بهار و انتخاب ارقام پسته
۳۵	شروع گلدهی از چه لحاظ با اهمیت است؟
۴۰	نیاز سرمایی و رابطه آن با انتخاب ارقام پسته

شرایط اقلیمی منطقه فیض‌آباد ----- ۴۱

فصل پنجم: شوری و ارقام پسته

شوری و ارقام پسته ----- ۴۳

فصل ششم: ارقام پسته

تعریف رقم ----- ۴۶

ارقام پسته در کشورهای مهم تولید کننده ----- ۴۷

نامگذاری ارقام پسته ----- ۵۰

رقم بادامی سفید ----- ۵۱

پسته قرمز ----- ۵۹

رقم برگ سیاه ----- ۶۳

رقم پسته گرمه ----- ۶۸

رقم دانشمندی ----- ۷۲

رقم اکبری ----- ۷۶

رقم کله‌قوچی ----- ۸۱

رقم احمدآقایی ----- ۸۴

رقم اوحدی ----- ۸۸

رقم ممتاز ----- ۹۰

رقم عباسعلی ----- ۹۳

بادامی زرند ----- ۹۶

رقم شاهپسند ----- ۹۸

فندقی ۴۸ ----- ۱۰۰

رقم خنجری ----- ۱۰۲

رقم علم ----- ۱۰۴

فصل هفتم: پیوند ارقام پسته

پیوند ارقام پسته ----- ۱۰۸

فهرست منابع ----- ۱۱۴

پیوست ----- ۱۱۸

پیشگفتار

پسته یکی از گیاهان پرتنوع و با سابقه‌ی کاشت طولانی بوده و زیستگاه اصلی آن ایران است. وجود ارقام و ژنوتیپ‌های زیاد، فرصت مناسبی برای محققین، تولید کنندگان و مصرف کنندگان فراهم نموده است تا با توجه به شرایط آب و هوایی، زمان و نوع مصرف و ذائقه‌ی مصرف کننده، رقم مورد نظر را انتخاب نمایند. این پژوهش براساس نتایج چندین پروژه تحقیقاتی مستقل و مشترک که سال‌های ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۱ با هدف شناسایی ارقام پسته در خراسان رضوی اجرا گردید، نوشته شده است. آنچه برای نگارنده حائز اهمیت بود دگرگونی صفات مختلف ارقام پسته، همسو با تغییر شرایط آب و هوایی در طی سال‌های ذکر شده است. در معرفی صفات ارقام، سعی شده است تا میانگینی از سال‌های مختلف آورده شود. اصل و مبنا در انتخاب ارقام، سازگاری با شرایط محیطی مورد نظر است. یقیناً داشتن اطلاعات اقلیمی و مقایسه آن با زیستگاه اصلی رقم مورد نظر، باغدار را در انتخاب رقم مناسب یاری خواهد کرد. بدون تردید مشکل اصلی بسیاری از باغ‌های پسته در خراسان و سایر نقاط کشور، کاشت ارقام ناسازگار است، بنابراین مطالعه این مجموعه می‌تواند باغداران را در جهت برطرف کردن این مشکلات یاری کند.

اذعان دارم که این پژوهش به دور از کاستی نیست، بنابراین از صاحب‌نظران استدعا دارم که نگارنده را با رهنمودهای ارزشمند خود یاری نمایند.

عبدالحمید شرافتی

بهمن ۱۳۹۱

مقدمه

ایران با قرار گرفتن در کمربند خشک جهان از نزولات جوئی کمی برخوردار است. مناطقی که بارش سالانه آنها کمتر از پانصد میلیمتر باشد، جزء مناطق بیابانی دسته‌بندی می‌شوند. براین اساس تقریباً تمام فلات مرکزی ایران (که کانون پسته‌کاری کشور می‌باشند) در زمره مناطق بیابانی قرار می‌گیرند. پائین بودن میزان بارش و بالا بودن تبخیر زیاد آب از خاک در مجموع موجب شده است که کاشت گیاهان مقاوم به شوری و با نیاز آبی پایین، در اولویت برنامه‌های توسعه تحقیقاتی و کشاورزی کشور قرار گیرد.

پسته از جمله گیاهانی است که تحمل بالایی به شوری و خشکی دارد و در شرایطی که بسیاری از گیاهان زراعی و باغی قادر به رشد نیستند و یا عملکرد اقتصادی مناسبی ندارند، می‌تواند به خوبی رشد کند و محصول مناسبی تولید نماید. به همین دلیل پسته از دیرباز یکی از درختان مهم میوه در بخش‌های وسیعی از فلات مرکزی و مناطق حاشیه کویر بوده است.

به دلیل افزایش بی‌سابقه جمعیت، نیاز به تأمین آب سالم، غذای کافی و تولید درآمد اقتصادی خانواده‌ها، برداشت بی‌رویه از منابع آب‌های زیرزمینی در چند دهه گذشته روند افزایشی به خود گرفته و نتیجه آن بالا رفتن املاح این آب‌ها و پایین افتادن سطح ایستابی سفره‌های زیرزمینی بوده است و به همین دلایل، سطح زیرکشت باغ‌های پسته نیز با شتاب

بیشتری نسبت به گذشته، افزایش یافته است به طوریکه هم اکنون از مرز نیم میلیون هکتار فراتر رفته است.

بر طبق بررسی‌های انجام شده، ایران قطب اصلی کاشت پسته در دنیا است. وجود جنگل‌های پسته‌ای خودرو و دیم در شمال شرق کشور و تنوع بالای ارقام و ژنوتیپ‌های پسته دلیل بر این مدعا است. پسته از جمله گیاهانی است که به دلیل دو پایه بودن، گرده‌افشانی آزاد و تکثیر جنسی از نوع ژنتیکی زیادی برخوردار است. تاکنون دهها رقم پسته خوراکی متعلق به گونه (*Pistacia vera*) در ایران شناسایی شده است که تنها بخشی از آنها در سطح تجاری معرفی شده و کشت می‌شوند.

از آن جا که در بسیاری از موارد خصوصیات ژنتیکی هر رقم با رقم دیگر متفاوت است، بنابراین بایسته است که برای شرایط اقلیمی، آب و خاک متفاوت و همچنین برای ذائقه‌های گوناگون و اهداف مختلف تولید (تازه‌خوری، خشکبار و فرآورده‌های غذایی) ارقام و ژنوتیپ‌هایی را معرفی نمود که ضمن پایین بودن هزینه تولید آنها، از پتانسیل مناسبی برای مصرف نیز برخوردار باشند.

اولین ارقام، نتیجه پرورش و اهلی شدن پسته خودرو بوده است که توسط طبیعت صورت گرفته و از طریق گزینش انسان، تکمیل شده است. همانطور که می‌دانیم راه تکثیر پسته، استفاده از بذر (تکثیر جنسی) است و چون گرده‌افشانی آزاد در پسته صورت می‌گیرد، بنابراین تنوع ژنتیکی بسیار بالا است و اگر هر بذر کاشته شده پیوند نشود، یک ژنوتیپ جدید پدید خواهد آمد و از بین تعداد زیادی نهال بذری که به مرحله باردهی می‌رسند، بخش کوچکی از آنها از صفات و ویژگی‌های مطلوبی برای انتخاب برخوردار خواهد بود. پس

از مطالعه جامع یک ژنوتیپ مطلوب و تهیه پیوندک (تکثیر غیرجنسی) از آن در سطح وسیع، این ژنوتیپ به عنوان یک رقم جدید معرفی می‌شود. در نگارش این مجموعه از نتایج پروژه‌ها و طرح‌های تحقیقاتی زیر استفاده شده است:

- ۱- شناسایی، جمع‌آوری، حفاظت، احیا و ارزیابی ذخایر توارثی پسته کشور ۸۳-۱۳۷۹.
- ۲- بررسی سازگاری ۱۲ رقم پسته در شرایط اقلیمی فیض‌آباد - خراسان رضوی ۸۴-۱۳۸۲.
- ۳- بررسی صفات گل‌دهی و میوه‌دهی ۱۲ رقم پسته در اقلیم فیض‌آباد - خراسان رضوی ۸۷-۱۳۸۵.
- ۴- شناسایی و ثبت ارقام تجاری پسته با استفاده از خصوصیات مورفولوژیکی ۸۸-۱۳۸۷.
- ۵- تأثیر برخی از پایه‌های پسته بر صفات رویشی و اکوفیزیولوژیک پسته در اقلیم فیض‌آباد ۸۸-۱۳۸۵.
- ۶- بازدیدها و گزارش‌های علمی که از مناطق مختلف پسته‌کاری استان و کشور تهیه شده است ۹۱-۱۳۷۸.